

نقش صنایع فرهنگی در فناوری اطلاعات

آناهیتا فرجی، زهرا رضایی

هیئت علمی دانشگاه آزاد واحد کرمانشاه، مدرس دانشگاه آزاد واحد کرمانشاه

چکیده

صنایع فرهنگی نتیجه عوامل محسوس و نامحسوس است که خلاقیت مردم از طریق آن متجلی می شود. این عوامل عبارتند از: زبان، آداب و رسوم مذهبی، باورها، مکان ها و یادمان تاریخی، ادبیات، کارهای هنری، آثار موجود در آرشیو ها و مراکز اسناد و کتابخانه ها و نظایر آن، که در قالب صنایع فرهنگی می توان آنها را ارائه کرد. افراد انسانی برای کسب قابلیت های لازم برای زندگی در قرن بیست و یکم - که مملو از فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی است - باید علاوه بر یادگیری موضوعات نظری و تخصصی یعنی کسب سواد عمومی و علمی به سواد اطلاعاتی و سواد فناوری نیز مجهز شوند. یک فرد با سواد از نظر فناوری اطلاعاتی دارای توانایی های زیر است: به خوبی می داند که پایه و اساس هر گونه تصمیم گیری هوشمندانه که منجر به تحقق هدف شود دسترسی و برخورداری از اطلاعات دقیق است. بنابر این به ضرورت وجود اطلاعات برای انجام درست امور آگاهی دارد. برای آنکه فناوری اطلاعات بتواند به بهترین وجه ایفای نقش کند نباید بطور مستقل و در خلاء مورد توجه قرار گیرد بلکه باید در تمام گستره محیط آموزشی وجود داشته باشد.

کلید واژه ها: صنایع فرهنگی، تکنولوژی، ارتباطات

مقدمه:

دورکهایم و آدورنو در کتاب "دیالکتیک روشنگری" گفته اند که هر اندازه موقعیت صنعت فرهنگ مستحکم تر باشد، به همان نسبت سریع تر می توان به نیازهای مصرف کننده پاسخ گوید و به تولید، کنترل و تنظیم این نیازها پردازد. عصر قدرت‌نمایی ماشین و خستگی دنیای دیجیتال، احتیاج به اقتصادی دارد که با ماهیتی متفاوت، روح انسان‌ها را آرامش داده و عرصه رقابت اقتصادی را نیز مدیریت کند. این‌گونه است که نام "صنایع فرهنگی" در رده اول برنامه‌ریزی‌های اقتصادی کشورها قرار می‌گیرد.

سازگاری فناوری در داخل نظام‌های اجتماعی - اقتصادی و موسسات کشورهای در حال توسعه عامل بزرگ موفقیت در انتقال فناوری است. فرایند انتقال فناوری را به عنوان یک پدیده سه مرحله ای تعریف می‌کنند. این سه مرحله عبارتند از: فراگیری، سازگاری و توسعه. بدیهی است که سازگاری یک پیش فراگیری است که نقش تعیین کننده ای در هر پیشرفتی در مراحل جذب، آشفستگی و توسعه فناوری دارد. فناوری پیشرفته ای که به کشورهای در حال توسعه منتقل شده است، نیازمند تسهیلات اثر بخشی بروی عوامل انسانی و تولید است. بنابراین فناوری اطلاعات، فناوری مشکل و پیچیده ای است که از دهه ۱۹۸۰ در بخش‌های عمومی و خصوصی نظام‌های اقتصادی جهان سوم ظاهر شده است و باید به گونه ای مناسب مورد توجه قرار گیرد. این نظام‌ها که ممکن است در کشورهای در حال توسعه مورد استقبال قرار گیرند، همیشه ممکن نیست در موقعیت‌های گوناگون سازگار باشد. با کاربرد مهندسی عوامل انسانی، مشکلات بسیاری از قبیل هزینه زیاد اجرا، تولید کم، میزان سطح بالای تصادفات، سودمندی اندک فناوری اطلاعات، مشکلات طراحی و تعمیر و نگهداری، فشارهای جسمی و محیطی بیش از اندازه و مشکلات سطحی فناوری اطلاعات ممکن است حل شود.

فرهنگ:

عبارت فرهنگ در بُعد عمومی نشأت گرفته از همان اندیشه تایلر است که « فرهنگ را مجموعه ای از توانایی‌ها، شناخت، باورها، اشیاء، فنون، و هنرها، و قوانین می‌دانند که هر انسانی از جامعه ای که در آن عضو است، دریافت می‌کند.» این تعریف قابل نقد بوده است اما کسی نتوانسته است که آن را رد کند. در بُعد تاریخی فرهنگ به عنوان یک میراث انسانی - اجتماعی و سنتی مورد توجه قرار گرفته است؛ که نسل به نسل آن را توسعه داده اند، و به سایر نسل‌ها اشاعه و انتقال داده شده است. در بُعد رفتاری فرهنگ را باید یکسری از رفتارهای مشترک نشأت گرفته از هنجارها و ارزش‌های جامعه دانست که افراد جامعه از همان کودکی به آموزش و یادگیری آن پرداخته‌اند؛ و در قالب فرایند اجتماعی شدن می‌توان آن را مورد بررسی و مطالعه قرار داد. فرهنگ در قالب ارزشی اشاره به مجموعه ای از ارزش‌های جامعه و ضوابط اجتماعی می‌کند؛ که باید در یک جامعه برای رسیدن به سعادت و توسعه افراد آن را به کار برد.

صنایع فرهنگی

مفهوم " صنایع فرهنگی " نخستین بار طی جنگ جهانی دوم و در مکتب فرانکفورت برای توصیف صنعت قدرتمند فیلم سازی آمریکا به کار رفت. طبق تعارف متداول ، صنایع فرهنگی محصول بنگاه هایی است که برای عموم مردم، اطلاعات و سرگرمی آموزشی ، علمی و فرهنگی ، در قالب های مختلف تکثیر شدنی ، طراحی و تهیه می کند . صنایع فرهنگی بهتری منبعی است که برای روشن شدن فرهنگ و هویت کشورها بررسی می شود، پایه و اساس تمدن هر کشوری است که نسل های انسانی در زمان حیات خود از آن بهره می جویند و با اتکا به آن ، به زندگی و فعالیت های روزمره خود در کنار یکدیگر شکل می دهند.

در نگرش جدید ، صنایع فرهنگی جزئی از زندگی روزمره انسان ها شده اند ، به طور که آن را می توان عاملی هویت بخش نامید . بیانگر چیستی و کیستی یک جامعه یا شهر و روستاست و چون با زندگی مردم عجین می شود ، میراث فرهنگی زنده خواهد ماند.

صنایع فرهنگی و شاهراه های اطلاعاتی

دیجیتالی شدن اشکال مختلف اطلاعات ، اعم از متن، عدد، نمودار، صدا، تصویر، و فیلم ، یکپارچه سازی انواع اطلاعات در قالب محصولی واحد را میسر ساخته است . به علاوه به مدد تکنیک های فشرده سازی می توان اطلاعات را با سرعت بسیار زیاد و به راحتی از طریق شبکه های بی سیم و با سیم و خطوط ماهواره ای از جایی به جای دیگر منتقل کرد.

تحلیلگران بر این باورند که چنین فناوری های نوین فقط در صورتی مفید و مقروءت به صرفه هستند که محتوای انتقال یافته بر علاقه منی مشتریان یا نیازمندی های خاص جوامع منطبق باشد. به نظر می رسد در مورد احترام به چند فرهنگی و مشارکت آزاد همه جوامع در این گفتمان بین فرهنگی در دهکده جهانی مشکلات عمده ای وجود دارد ، در واقع باید تضمین نمود که در شاهراه های اطلاعاتی ، عدالت فرهنگی یا اقتصادی ، چه در ورودی یعنی گوناگونی محتوا ها و چه در خروجی ، یعنی امکانات دسترسی ، رعایت گردد.

شاهراه های اطلاعاتی فقط در صورتی به تحقق توسعه انسان محور کمک می کنند که صرف نظر از نژاد ، ملیت ، جنسیت، محل زندگی ، شغل یا طبقه اجتماعی ، در دسترس همگان باشند.

بسیاری از صاحب نظران ، جهانی شدن متاثر از فناوری را تهدیدی برای آداب و رسوم محلی، ارزش ها و باورهای فرهنگ های مختلف میدانند. به طوری مثال امروزه ۹۰ درصد خدمات و محصولات عرضه شده در اینترنت به زبان انگلیسی است. در نتیجه یکی از موضوعات مطرح و مهم ، حفظ چندگانگی زبانی و فرهنگی در شاهراه های اطلاعاتی است.

مفهوم تکنولوژی اطلاعات

فن آوری عبارت است از فرایند تبدیل که ورودیهای سازمانی را به خروجی تغییر می دهد. به تعبیر دیگر فن آوری عبارت است از هنر و علمی که در تولید و توزیع کالاها و خدمات به کار گرفته می شود.

سیستم های اطلاعات مجموعه سازماندهی شده ای از روشها برای پردازش ، ذخیره و توزیع اطلاعات می باشند.

فن آوری اطلاعات عبارت است از هر گونه فن آوری که برای جمع آوری، ذخیره، پردازش و ارتباط اطلاعات مورد استفاده قرار می گیرند. اشکال جدیدی از اطلاعات در دسترس هستند که کاملاً وابسته به فن آوری پیشرفته می باشند. فن آوری اطلاعات و ارتباطات مستلزم واسطه ای است که بشر توسط آن سبب ایجاد و انتقال دانش می شود.

توسعه فرهنگی و تکنولوژی

دستاوردهای بشری در قالب تکنولوژی در ۳۰۰ سال گذشته، تاثیر مهمی بر توسعه فرهنگ مادی جوامع گذاشته است. تکنولوژی مجموعه ای از روش ها و تجربیات و علوم عملی است که مردم برای تسلط بر محیط و حل مشکلات مربوط به رابطه شان با محیط به کار می برند. تکنولوژی مناسب آن که با بنیان های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه ای که از آن استفاده می کند سازگار باشد. تکنولوژی مناسب برای توسعه فرهنگی جامعه چندین مزیت دارد:

- ۱- هر چه دستاوردهای بشری با نظام اجتماعی جامعه سختی داشته باشد، این مسئله منجر به تقویت تکنولوژی شده و موجب از هم گسیختگی فرهنگی در جامعه گردیده است.
 - ۲- تناسب تکنولوژی با فرهنگ موجود یک جامعه آسایش مردم منطقه را تضمین می کند. (یونسکو، ۱۳۷۹)
- غالباً توسعه تکنولوژی مناسب با فرهنگ یک جامعه باعث رشد و آگاهی در آن فرهنگ شده، هر چه تکنولوژی و دستاورد بشری در ابعاد متوسط و کم هزینه برای یک جامعه تولید شود تاثیرات منفی کمتری بر زندگی فرهنگی افراد جامعه می گذارد. در کشورهای فقیر به دلیل اینکه به تکنولوژی در مقیاس وسیع تر، کمتر دسترسی دارند، به همین دلیل به سمت استفاده بهینه از تکنولوژی مناسب گرایش پیدا کرده اند و همچنین تکنولوژی مناسب برای حل مشکلات کشورهای در حال توسعه عامل بسیار خوبی برای کشف و ابداع علمی است. به نظر "دان" هدف فرهنگی تکنولوژی مناسب در کشورهای در حال توسعه، این است که با آرزوها، فرهنگ و سنت های اجتماعی سازگار باشد و موجب از هم گسیختگی اجتماعی نگردد.

رسانه و تکنولوژی های اطلاعات

تمایز بین رسانه ها و تکنولوژی های اطلاعات در تعریف، کارچندان دشواری نیست ولی همین تمایز در برگزیده بعد تاریخی مهمی است. واژه تکنولوژی رسانه ها به طور سنتی به تلفن، رادیو و تلویزیون اطلاق می شود که هر یک از در مقطعی از تاریخ، هدف و کاربردی محدودی داشته اند. به هر حال تکنولوژی اطلاعات واژه ای است با تعبیری باز که مجموعه وسیعی از تکنولوژی ارتباطات از قبیل کامپیوتر، ماهواره و بهره گیری جدید از رسانه های قدیمی تر از طریق کاست ویدئو و کاست های شنیداری، ویدئو و پخش صوت های دیسکی و تکنولوژی های مخابراتی که ارتباطهای پیچیده تر و گسترده تری را فراهم می سازند در بر می گیرد.

تکنولوژی های جدید رسانه های بزرگ و کوچک عدم توازن متفاوتی را در جوامع ایجاد می کنند. انقلاب ارتباطات به درجات متفاوتی از ارتباطات منتهی شده است:

- ۱- ارتباط میان انسان و ماشین که با یک سیستم تکنولوژیک به هم پیوند می خورند.

۲- ارتباط میان افراد از طریق کارگزاری سیستم های تکنولوژیک

۳- ارتباط میان سیستم های تکنولوژیک از طریق کارگزاری افراد

۴- ارتباط میان گروه ها و نظام های اجتماعی

نتیجه گیری:

کشورهای جهان سوم در یک انقلاب جدید ارتباطات که بیشترین تکنولوژی الکترونیک را در بر می گیرد مشارکت دارند. این تکنولوژی ها می توانند برای مبارزه با بی سوادى، بیماری ها، فقر، و دیگر مشکلات توسعه مفید باشند. در عین حال اولویت های متفاوت و مسائلی را برای این کشورها ایجاد می کنند. یکی از عمده ترین مسائل برای کشورهای در حال رشد این است که انقلاب ارتباطات چه تاثیری بر آنان خواهد گذاشت و چه ارمغانی به همراه خواهد آورد. مطالعات توسعه، طیف وسیعی از موضوعات را در بر میگیرد ولی استفاده از رسانه ها برای توسعه توجه فراوانی را به ابزار، شیوه ها و تاثیر پیام هایی که موجب تغییر در یک کشور می شوند معطوف ساخته است. برای بسیاری از کشورها، استفاده از تلفن، رادیو، فیلم، و تلویزیون به عنوان گشودن کانال های ارتباطی میان اقشار مختلف مردم تلقی می شد.

با وجود این، تنوع تکنولوژی ها برای ملل در حال توسعه متفاوت بوده است. تکنولوژی هایی که انتقال محتوای سرگرم کننده را چنین آسان ساخته اند (مانند رادیو، فیلم، تلویزیون) با تکنولوژی های گسترده دیگری چون کامپیوتر یا ماهواره همراه شده و پیوستن رسانه های جانبی دیگری چون دستگاه های پخش ویدیویی یا دیسک های فشرده نقش رسانه های سنتی را تکمیل ساخته است.

با اطمینان می توانیم صنایع خلاق را به عنوان نامی جدید بر صنایع فرهنگی به کار گیریم. آنچه در این ارتباط اهمیت دارد این است که اولاً اصطلاح صنایع خلاق روز به روز کاربرد بیشتری در مقایسه با صنایع فرهنگی پیدا می کنند، و ثانیاً این که صنایع خلاق در پی خود مفاهیم نوین، ارزشمند و آینده سازی چون "صنایع خلاق"، "جامعه خلاق"، "شهرهای خلاق" و "مناطق خلاق" را به همراه آورده است که هر کدام می توانند در حد مهم ترین گزینه ها برای شکل بخشیدن به آینده اقتصادها، جوامع و شهرها باشند.

منابع:

۱. جهانی شدن و فرهنگ، ۱۳۸۶، مهران احمدی، نشر آموزش
۲. تحلیل انتقادی گفتمان، ۱۳۷۹، رک، نورمن فر کلاف ترجمه شعبانعلی بهرامپور، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه.
۳. درآمدی بر انسان شناسی، ۱۳۷۹، ناصر فکوهی، نشر نی.
۴. جامعه شناسی توسعه، ۱۳۸۲، عبدالعلی لهسانی زاده، نشر پیام نور
۵. تکنولوژی جدید ارتباطی در کشورهای در حال توسعه، ۱۳۸۸، جریس هنسون و اومانارولا، ترجمه داوود حیدری، دفتر مطالعات و برنامه ریزی رسانه